

бачимо, в основному різновиди мають найбільш популярні прикраси, такі як каблучки, намиста, ланцюжки та браслети. Приклади даних гіпонімів ми наводили вище при розгляді тематичних груп прикрас. Слід також зазначити, що різновиди прикрас виділяються за особливою формою або функцією того чи іншого виробу.

Як відзначають дослідники, вплив загальнонародної мови на термінологію позначається, зокрема, у тому, що термінології, як і мові в цілому, властива синонімія лексичних одиниць[6]. Явище синонімії зафіксоване нами і в ювелірній термінології. Так, наприклад, паралельно існують два (в деяких випадках декілька) термінів на позначення однієї й тієї прикраси, наприклад: *slave earrings / Bajoran earrings, bib necklace / collarette, rope necklace / sautoir, brassard / armlet, poison ring / pillbox ring, brooch / fibula*. Як бачимо, в більшості випадків один із зазначених термінів має іншомовне походження, що й спричинило появу синонімічного терміну.

Подальше дослідження ювелірної термінології є перспективним в плані вивчення етимології номінацій ювелірних прикрас та рівня представленості даних назв у нормативних тлумачних словниках англійської мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. - М.: Высшая школа, 1983. - 280 с.
2. Вит Ю.В. Терминология и ее место в языке // IV Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови, пам'яті професора В.Л. Скалкина. 27-28 січня 2005.: 36. Наук. праць. – Одеса: Астропринт, 2005. - С. 258-263.
3. Гринев С.В. Введение в терминоведение. – М., 1993. – 250 с.
4. Пронина Р.Ф. Перевод английской научно-технической литературы. – М., 1986.- 245 с.
5. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006.- 716 с.
6. Циткина Ф.А. Терминология и перевод (К основам сопоставительного исследования). – Львов: Высшая школа, 1989. – 157 с.
7. <http://allaboutjewels.com>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ольга Цобенко – здобувач кафедри англійської мови у судноводінні Одеської національної морської академії.
Наукові інтереси: лексична семантика англійської мови.

ПРІЗВИЩА ПОКУТТЯ, ОМОНІМНІ З СУФІКСАЛЬНИМИ ВАРІАНТАМИ ЧОЛОВІЧИХ ХРИСТИЯНСЬКИХ ІМЕН

Наталія ВИРСТА (Тернопіль, Україна)

У статті проаналізовані прізвища Покуття, омонімі з чоловічими християнськими іменами, визначені найпопулярніші моделі суфіксальних чоловічих імен, відображених в основах прізвищ Покуття.

The surnames of the Pokuttia region, homonymous to men's Christian names, are analyzed in the paper. The author establishes the most frequently used models of men's suffixal names, that form the bases for the surnames functioning in the Pokuttia region.

Власні імена людей були «першою базою», яку людство використало для творення прізвищ [12: 9]. Прізвища Покуття, етимонами яких є чоловічі християнські імена, становлять більше третини від загальної кількості прізвищ цієї території. З точки зору словотвірної структури частина з них є омонімічними з чоловічими християнськими іменами, інші утворені морфологічним способом.

На час становлення прізвищ (кін. XVIII – поч. XIX ст.) і ще задовго до того на українських етнічних землях християнські імена вживались уже в адаптованій до української мови формі і не тільки в побуті, але і в адміністративно-юридичних документах виступали у різних фонетичних, морфологічних варіантах [10: 41]. Серед словотвірних варіантів імен дослідники української антропонімії виділяють усічені, усічено-суфіксальні та суфіксальні імена [10: 70; 18: 58-59]. На Покутті останні становили найчисельнішу групу серед різних варіантів імен, про що свідчить аналіз відіменних прізвищ.

Предметом розгляду у цій статті є прізвища Покуття, похідні саме від суфіксальних варіантів чоловічих християнських імен. У статті аналізуються прізвища, омонімі з суфіксальними варіантами імен, які однозначно утворені семантичним способом, і прізвища, які мають неоднозначну словотвірну мотивацію.

Суфіксальними вважаються варіанти імен, утворені за допомогою різних суфіксів, які приєднуються до повної, усіченої (самостійної) та усічено-суфіксальної основи.

Суфіксальні імена християнського походження засвідчені в давньоруських літописах [23: 71-77]. Адаптуючись, християнські імена активно включалися у словотворчий процес і з XI століття «поряд із базовими, нейтральними варіантами широко вживаються й похідні від них демінутивні та гіпокористичні утворення» [20: 597]. У XIV ст. в українських грамотах частина імен має чітко виражені ознаки суфіксального словотвору, у документах зустрічаються також форми, утворені усіченням основ [17: 130]. В українській мові є великий арсенал суфіксів для творення варіантів імен. Дослідниця української антропонімії XVI ст. Р. Керста пише: «Для творення варіантів чоловічих імен вживалося близько 50 суфіксів, з яких майже кожен міг поєднуватись з повною, скороченою або уже ускладненою іншим суфіксом основою імені» [10: 75]. Про «багатий репертуар моно- і поліморфемних суфіксів» для творення здрібніло-пестливих і згрубіло-зневажливих варіантів чоловічих імен у сучасних українських говорах Закарпаття пише П. Чучка [18: 60]. У період становлення прізвищевої системи суфіксальні імена стали основою багатьох українських прізвищ. Тут слушно буде згадати слова В. Сімовича про те, «що коли в нас почали утворюватися прізвища з хресних імен, то для них основою ставала частіше народна і то здрібніла, чи згрубіла форма того ймення, а не повна, і то ще й церковнослов'янська» [14: 9].

В іменах, які стали етимонами українських прізвищ, Ю. Редько виділяє біля 65 суфіксів різної суб'єктивної оцінки [12: 13-15]. У функції сучасних білоруських прізвищ широко представлені здрібніло-пестливі форми імен, утворені за допомогою близько 50 суфіксів [1: 15]. Розмаїття суфіксальних варіантів у польських прізвищах С. Роспанд пояснює тим, що ім'я, особливо християнське, не було таким виразним прізвищевим знаком і тому вимагало словотвірної деривації, яку у польській мові найчастіше здійснювали суфікси **-ек**, **-ік**, **-ак** та понад 100 інших суфіксів [22: 27].

Відіменні прізвища Покуття семантичного способу творення, тобто омонімні з іменами, засвідчують 75 суфіксів, використаних для творення варіантів чоловічих християнських імен, які зафіксовані як сучасні прізвища. В історичному матеріалі (за даними ЙМ і ФМ) – суфіксальні етимони відіменних прізвищ фіксують 50 суфіксів. Далі у порядку зменшення кількісних презентацій наводимо 10 найбільш популярних моделей прізвищ, омонімних з суфіксальними варіантами християнських імен.

Прізвища на **-ко**. Суфікс **-к-о** є давнім слов'янським демінутивно-експресивним формантом, який вже у староруську добу втрачає первісну демінутивну функцію і перетворюється на нейтральний структурний формант особових назв [7: 13]. У групі суфіксальних імен, що побутували у давньоруській мові, формант **-к-о** є найбільш продуктивним [23: 72]. Говорячи про розвиток власних назв у XIV-XV столітті, П. Чучка наголошує, що в утворенні іменних дериватів в цей період основна роль належала суфіксові **-к-о**. За його допомогою утворювалися похідні фактично від усіх чоловічих імен другої відміни [20: 602]. У грамотах XIV століття окремі чоловічі імена використовуються тільки в суфіксальній формі, частіше з суфіксом **-к-о**. Часто здрібнілі імена на **-ко** використані паралельно з повними, від яких вони утворились [17: 131]. У XVI ст. цей суфікс додавався до таких усічених основ на приголосний, які не виступали як самостійні слова [10: 75]. В. Горпинич зазначає, що «суфікс **-к-о** в системі антропонімних гіпокористик і пейоративів в українській мові XVII століття був найпродуктивнішим і найпоширенішим формантом, здатним вступати в словотворчі зв'язки майже з усіма власними особовими іменами» [6: 217]. Свою продуктивність імена на **-ко** зберігають і сьогодні. «Їх продуктивність в українській мові, – наголошує П. Чучка, – набагато вища, ніж у будь-якій іншій слов'янській...» [18: 60-61].

Понад 200 прізвищ Покуття омонімні з іменами на **-ко**. Сьогодні вони становлять найчисельнішу групу серед інших прізвищ, мотивованих суфіксальними іменами, в історичний період вони поступаються у кількісному відношенні утворенням на **-ик** / **-ек**. Відіменні прізвища Покуття на **-ко** вважаємо прізвищами семантичного способу творення, хоча й не виключаємо того, що деякі з них можна кваліфікувати як патронімічні, оскільки формант **-к-о** у прізвищах міг виконувати й патронімічну функцію. Але якщо мова йде про

відіменні прізвища на **-ко**, то вважається, що переважна більшість таких іменувань стала прізвищами лише завдяки зміні функції, тобто через семантичний спосіб [4: 64; 19: 311-315].

У межах аналізованої групи прізвищ суфікс **-к-о** додавався до:

-повних основ, які віддзеркалюють як офіційні, так і локальні (найчастіше фонетичні) варіанти чоловічих християнських імен, зокрема на **-а**: *Адамко, Андрейко, Андрійко, Гаврилко, Гарасимко, Давітко, Данилко, Дмитерко, Захарко, Климко, Кондратко, Лазорко, Лучко, Максимко, Максімко, Марцінко, Михалко, Назарько, Озарко, Остапко, Павелко, Пеленко, Пелипко, Пилипко, Романко, Савко, Сергейко, Стефанко, Томко, Федірко, Федорко, Юрко, Яремко, Juryiko¹, Prokoryuko, Semanko, Semenکو, Trachimکو, Тутонко* та ін;

-усічених основ: *Бартко, Башко* (? < *Барнабас*, ? < *Бартоломій* або слов'янське на *Ба-, Бра-*), *Валько* (< *Валентин*, *Тр.*), *Васько, Галко, Галько, Данко, Данько, Демко, Зінько, Касько, Кулько, Матько, Онисько, Онопко* (< *Онопрій*, *Тр.*), *Палко* (< *Павло*, *Тр.*), *Панько, Прочко* (? < *Прокін*), *Сайко, Сачко* (? < *Ісак, Сакій*, *Тр.*), *Харко, Чінко* (< *Ничипір*, *Тр.*), *Шимко, Стерко* та ін.;

-усічено-суфіксальних основ: *Вашко, Гресько, Гречко, Гринько, Грисько, Грицько, Грицько, Гричко, Дацько, Дацько, Дашко, Івашко, Коцько* (< *Микола*, *Тр.*), *Ленько* (< *Леон*, < *Олександр*, *Тр.*), *Леско, Лесько, Лецько* (< *Олексій* або < *Олекса*, *Тр.*), *Лешко* (< *Олексій* або < *Олекса*, *Тр.*), *Ляшко* (< *Ілля*, *Тр.*), *Мацько* (? < *Матвій*), *Мацько* (< *Матвій*, *Тр.*, пор. *мацько* «поляк» [8: 265]), *Мицько* (пор. *Миць* < *Михайло*, *Тр.*), *Місько, Нецько* (пор. *Нецьо* < *Нестор*, *Тр.*), *Пашко, Процько, Пунько* (< *Павло*, *Тр.*), *Стецько, Ясько* (< *Ян* або < *Яків*, *Тр.*), *Яцько* та ін.

Проте значно частіше в нашому матеріалі суфікс **-к-о** виступає у поєднанні з іншими суфіксами, утворюючи складні форманти: *Анріяшко, Гринечко, Олексинко* та ін. Формації із двоступеневою суфіксацією були поширені вже у давньоруській мові: **š-ko** (*Ivaško*), **iš-ko** (*Ondriško*), **uš-ko** / **'uš-ko** (*Ondrjuško*), **č-ko** (*Kosnjaško*) [23: 74-75]. Особові назви із складними формантами на **-ко** фіксуються в пам'ятках української актової мови XIV-XV ст. [7: 13]. Значна кількість чоловічих імен з поліфункціональними суфіксами на **-ко** засвідчена в історичній антропонімії XVI ст.: **-уш-ко, -юш-ко, -ош-ко, -еч-ко, -оч-ко, -ей-ко, -ай-ко, -ш-ко, -иш-ко, -ин-ко, -ис-ко** [10: 77]. Є вони й у пам'ятках XVII ст. [6: 217-218]. В антропонімії Закарпаття суфікс **-к-о** у поєднанні з іншими суфіксами надалі активно використовується для утворення здрібніло-пестливих імен (**-очко, -ечко**) або є засобом вираження згрубілості та зневаги (**-иско, -елко, --ашко, -ешко, ишко, -ішко** [18: 62-70]). На думку І. Ковалика, поліморфемні суфікси виражають вищу ступінь здрібнілості чи пестливості. Серед поліморфемних вчений називає суфікси **-оньк-о, -очк-о, -ичк-о, -еньк-о** [11: 308].

У сучасних українських прізвищах Ю. Редько виділяє 13 складних формантів з **-ко**: **-ечк-о, -ейк-о, -ойк-о, -оньк-о, -очк-о, -ушк-о, -уньк-о, -ашк-о, -анк-о, -ешк-о, -ишк-о, -ичк-о; -иськ-о** [12: 13-14]. Компоновані форманти з **-ко** широко представлені в історичній антропонімії Лемківщини XVII-XIX ст. [27: 16-119].

У прізвищах Покуття представлені християнські імена, що відбивають у своїх основах понад 20 складних формантів з **-ко**. Це такі, як: **-ашко**: *Андріяшко, Василяшко, Гордашко, Петрашко, Ромашко, Самашко* (пор. *Семашко* < *Семен*, *Тр.*), *Сімашко*; **-иско** / **-исько**: *Іваниско, Паниско, Панисько*; **-очко**: *Тимочко, Юрочко, Якимочко, Iwanoczko, Satoczko* та ін; **-ушко**: *Андрушко, Грицюшко, Костюшко, Петрушко, Трушко* (< *Трохим*, *Тр.*), *Федушко* та ін; **-ичко** / **-ечко** / **-ічко**: *Андрієчко, Михайлечко, Колічко, Павлечко, Павличко, Петричко, Прокопечко, Юречко, Яремечко* та ін; **-ейко**: *Данилейко, Климейко, Олейко, Петрейко, Савейко, Яцейко*; **-енько**: *Гриненько, Маценько, Пашенько*; **-унько**: *Петрунько*; **-онько**: *Пилипонько, Федоронько, Христонько*; **-осько**: *Савосько* (< *Сава*, *Тр.*); **-урко**: *Толурко* (? < *Толя* < *Анатолій*); **-ошко**: *Антошко*; **-анько** / **-анко**: *Миханько, Саманько, Феданко*; **-інко** / **-инко**: *Колінко, Космінко, Карпінко, Рулурпінко*; **-ишко** / **-ешко**: *Варишко, Гавришко, Маришко, Мелешко* (< *Мелетій*, < *Омелян*, *Тр.*), *Мерешко* (< *Марес* і *Мерес*, *Тр.*), *Терешко*; **-ойко**: *Гнатойко*; **-уречко**: *Костюречко*; **-авко**: *Михавко*.

¹ Латинкою подаються прізвища, зафіксовані тільки в історичному матеріалі (за даними ЙМ і ФМ).

Значно менше прізвищ утворено від імен з суфіксом **-к-а**, який формував варіанти імен з основою на **-а** (типу *Савка* < *Сава*). В XI-XIII ст. **-к-а** належав до суфіксів, що найбільш продуктивно додавалися до повних імен [20: 598]. Як і **-к-о**, суфікс **-к-а** міг мати й патронімічне значення [27: 123].

На Покутті антропоніми на **-ка** фіксуються частіше в історичному матеріалі і зовсім мало таких прізвищ збереглося сьогодні. Суфікс **-к-а** додавався до повних, усічених основ, а також виступав у складі поліморфемних суфіксів, про що свідчать прізвища: *Лучка, Микитка, Serafinka, Truszka; Костка, Ничка* (пор. *Ничкало* < *Ничипір*, Тр.); *Козминка, Косминка, Савочка, Силимонка* (? < *Силимон* = *Филимон*); *Koliuszka, Misiurka, Olexoczka, Sztefinka*.

Прізвища на **-ик / -чик**. Приблизно 180 прізвищ омонімні з іменами на **-ик / -чик**. Первісна функція суфікса **-ик** – деминутивна, яка з часом поступилася місцем спеціальної антропонімічної функції [7: 27]. У XIV-XV ст., а також у давньоруський період особові імена на **-ик** виступають досить рідко [7: 14-15; 18: 54-55; 23: 73]. У XVI столітті суфікс **-ик** належить до найбільш продуктивних суфіксів, що використовувалися для творення чоловічих імен [10: 80-81]. У сучасній українській мові імена з суфіксом **-ик** належать до найпродуктивніших [11: 320; 19: 92].

Відіменні прізвища Покуття на **-ик** мають неоднозначну словотвірну мотивацію. Сьогодні ми точно не знаємо, чи усі відіменні деривати на **-ик**, що послужили етимонами аналізованих прізвищ Покуття, виступали на етапі творення прізвищ як власні імена чи як іменування за назвою батька, тобто патроніми. Прізвища, утворені від імен з суфіксом **-ик** «не можна з категоричністю віднести ні до семантичних (деминутивних), ні до морфологічних (патронімічних) утворень» [19: 316]. Говорячи про прізвища Бойківщини неоднозначної словотвірної мотивації, Г. Бучко зазначає, що «численні відіменні прізвища бойків, оформлені суфіксом **-ик**, можна вважати за такі, що утворилися семантичним способом від відповідних суфіксальних варіантів імен» [4: 62]. Бірила також вважає прізвища, тотожні з суфіксальними зменшувально-пестливими формами власних імен на **-ик** первинними. Однак суфікс **-чик** має чисто патронімічний характер [1: 16, 41]. «Яскравими доказами патронімічної функції суфікса **-ик**, – за словами Г. Бучко, – є використання паралельних іменувань для ідентифікації тієї самої особи, про що свідчать приклади з історичної Бойківщини: *Pawelyk* – він же *Pawelow...*» [5: 47]. У нашому матеріалі такі приклади є тільки у межах прізвищ, мотивованих прізвицьками або апелятивами. Тому прізвища, омонімні з іменами на **-ик**, розглядаємо у групі семантичних утворень, не виключаючи при цьому можливості подвійної мотивації окремих антропонімів.

П. Чучка зазначає, що суфікси **-ик**, **-чик** вживаються з тими ж основами, що й суфікс **-к-о**, проте суфікс **-чик** не додавався до основ, які закінчуються на два приголосні звуки [18: 62].

Серед відіменних прізвищ Покуття, омонімних з суфіксальними варіантами імен, найпродуктивнішими є такі, в яких суфікс **-ик** приєднаний до повних імен, як тих, що закінчуються на приголосний, так і тих, що закінчуються на **-о**, **-а**: *Абрамик, Ваврик, Василік, Вінтонік, Власик, Герасимік, Григірчик, Григурик, Данилік, Данильчик, Дем'янік, Дмитрик, Іванік, Іванчик, Йовік, Йонік, Карпик, Козьмік, Курилік, Лаврик, Лазарік, Максимік, Манілік, Мартинік, Матвійчик, Миронік, Михайлік, Мойсік, Назарік, Наумчик, Нестерік, Никільчик, Николик, Ничипорік, Остапик, Павлік, Прокіпчик, Протасік, Романік, Романчик, Хомік* та ін.;

Значно менше прикладів, які репрезентують варіанти імен з суфіксом **-ик**, приєднаним до усічених чи усічено-суфіксальних основ: *Ваньчик, Вацік, Гацік, Гринік, Грицік, Демчик, Дронік, Зінік, Івасік, Кедік, Кендік* (? < *Македон*), *Костік, Кубік, Кузік, Купчик, Лесік, Мацік, Мисік, Ничік, Орчік, Пантелік, Пронік, Процік* та ін.; *Андрусік Васюхнік* (< *Василь*, Тр.), *Григорашик, Григорішик, Колянік* (пор. *Колян* < *Микола*, Тр.), *Федінчик, Федунік, Ясунік, Яцунік, Іваниютук, Sztefunyk* та ін.

У матеріалі, почерпнутому з ЙМ і ФМ, трапляються випадки паралельного вживання суфіксів **-ик** і **-ек**, що свідчить про вплив польської канцелярії на запис українських імен:

Адамашек / Адамашик, Гурек / Гурик, Juzek / Juzyk, Kostek / Kostyk, Onufreik / Onufryk, Stepanek / Stepanik та ін.

Прізвища на **-ець**. Майже 40 прізвищ Покуття омонімні з іменами, оформленими суфіксом **-ець**. Цей формант здавна приєднувався до повних основ [23: 73; 20: 598]. Суфікс **-ець** використовувався для утворення деривативних імен у XIV столітті [17: 131]. У Галичині XV століття суфікс **-ець** посідав друге місце в ідентифікаціях простих людей, утворюючи гіпокористики 1-го і 2-го ступеня передусім від церковно-християнських імен [26: 23]. Квалітативи чоловічих імен з суфіксом **-ець** побутують також у XVI ст. [10: 80]. В. Горпинич зазначає, що «суфікс **-ець** з гіпокористичним значенням взаємодіяв у XVII столітті з багатьма особовими іменами. Був дуже активним і продуктивним, але не від усіх імен». У XVII столітті гіпокористики на **-ець** поступалися своєю активністю хіба що гіпокористикам і пейоративам на **-ко** [6: 220].

Відіменні прізвища Покуття на **-ець** вважаємо неоднозначними щодо словотвірної мотивації, оскільки, як зазначають сучасні дослідники, суфікс **-ець** в антропонімах міг виконувати й патронімічну функцію [2: 203; 4: 64-65; 20: 318-319].

Майже усі відіменні прізвища Покуття на **-ець** омонімні з варіантами імен, де цей формант приєднаний до повної основи імені: *Абрамець, Данилець, Аронець, Гаврилець, Григорець, Дорошець, Іванець, Капець, Кононець, Курилець, Леонець, Максимець, Мартинець, Матвієць, Михалець, Мусієць, Назарець, Наумець, Пилипець, Павелець, Прокопець, Семенець, Трохимець, Стефанець, Якимець, Яковець, Якубець* та ін. Тільки декілька прізвищ відбивають у своїх основах іменні варіанти, в яких суфікс **-ець** приєднаний до усіченої основи: *Дунець, Колаєць, Салець, Федець*. В одному випадку суфікс **-ець** додається до основи, ускладненої іншим суфіксом: *Дмитрунець*.

Прізвища на **-аш**. Відіменні прізвища на **-аш** посідають четверте місце серед загальної кількості прізвищ семантичного способу творення, мотивованих суфіксальними іменами. Як гіпокористичний суфікс **-аш** відомий багатьом слов'янським мовам [25: 150], у тому числі й давньоукраїнській [3: 258, 261]. Імена з суфіксом **-аш** фіксуються у пам'ятках XIV століття [17: 209]. В. Горпинич зауважує, що пейоративи на **-аш** були досить поширені у XVII столітті і мали чітко виражене конотативне значення [6: 219-220]. П. Чучка зазначає, що гіпокористичні варіанти з суфіксом **-аш** виражають зневагу і є непродуктивними в антропонімії Закарпаття [18: 69]. У відіменних прізвищах на **-аш**, за словами П. Чучки, «можна вбачати первісну генесіонімічну або демінутивну функцію [20: 338-339]. Відтак відіменні прізвища Покуття на **-аш** вважаємо антропонімами з неоднозначною словотвірною мотивацією.

На Покутті прізвища на **-аш** фіксуються уже з XVIII ст. Суфікс **-аш** додавався як до повних, так і до самостійних усічених основ, про що свідчать прізвища: *Андріяш, Василяш, Гаврилаш, Гордаш, Григораш, Гураш, Дмитраш Карпаш, Клімаш, Лукаш, Матіяш, Петраш, Томаш, Якубаш* та ін.; *Косташ, Кулаш, Осташ* (< *Остан*, [10: 110], Тр.), *Ромаш, Семаш, Федаш* і под.

Прізвища на **-ан**. Приблизно 15 прізвищ Покуття омонімні з іменами, оформленими суфіксом **-ан**, що додавався головно до усічених або усічено-суфіксальних основ, рідко – до повних основ: *Грицан, Коцан, Кузан, Муқан, Стратан, Chrystan, Waszan; Дмитран, Лукан* та ін. Формант **-ан** міг виражати як здібність і зрубність, так і патронімічність [3: 263, 264]. У прізвищах суфікс **-ан** міг виконувати патронімічну функцію [2: 202; 20: 326-327]. Через це відіменні прізвища Покуття на **-ан** відносимо до неоднозначних щодо словотвірної мотивації.

Прізвища на **-ус**. Суфікс **-ус** є досить продуктивним при творенні іменних варіантів на Покутті. Вважається, що утворення із зазначеним суфіксом здавна виражали зрубність [18: 66]. В антропонімії Покуття фіксуємо прізвища, омонімні з суфіксальними варіантами імен, в яких суфікс **-ус** приєднаний до повних і усічених основ: *Дидимус* (? < *Дидим*, Тр.), *Іванус, Івонус, Климус, Клімус, Павлюс; Демус, Мицус, Мікус, Мітус, Федус, Wagus* (пор. *Вагиль* < *Василь*, Тр.).

Прізвища на **-иш**. Імена з суфіксом **-иш** представлені вже у молдавських грамотах [3: 258-266]. Фіксуються вони в пам'ятках XIV і XV століття [7: 15; 17: 131]. На Закарпатті

імена з цим суфіксом можуть виступати як згрубілі або нейтральні щодо експресії утворення [18; 69-70]. Ю. Редько вважає, що за допомогою суфікса **-иш** творяться здрібнілі варіанти імен [12: 14].

В антропонімії Покуття фіксуємо прізвища, омонімні з варіантами імен, що включають суфікс **-иш** та його фонетичні варіанти **-еш**, **-іш**, додані найчастіше до усічених або усічено-суфіксальних імен, в поодиноких випадках – до повних основ: *Артиш*, *Бениш*, *Ганиш*, *Гавриш*, *Гуреш*, *Даниш*, *Гериш* (пор. *Гераш* < *Герасим*, Тр., ? < *Георгій*, ? < *Гервасій*, ? < *Герислав*), *Гнатиш*, *Куніш* (пор. *Кониш* < *Конон*, Тр.), *Куриш*, *Титиш*, *Dulisz* (? < *Дул*).

Прізвища з суфіксом **-ин-а**. Суфікс **-ин-а** у праслов'янській мові був одним із найпродуктивніших, міг творити деминутиви і аугментативи [24: 120]. Особові назви з цим суфіксом Л. Гумецька знаходить вже у грамотах актової мови XIV-XV ст. [7: 17]. Сьогодні суфікс **-ин-а** виступає в антропонімії як гіпокористичний формант із відтінком зневажливості або співчутливості [12: 132]. На Закарпатті суфікс **-ин-а** надає чоловічим іменам здрібніло-пестливого, але нерідко й принизливого чи, принаймні, погордливого відтінку [18: 65]. Р. Керста наголошує, що формант **-ин-а** є характерною рисою українського антропонімного словотвору, він не відомий російській мові і є непродуктивним у білоруській мові [10: 83; 1: 19]. Крім того у прізвищах він може виконувати й патронімічну функцію, засвідчену вже пам'ятками української мови XVI століття [10: 83]. Патронімічну функцію суфікса **-ин-а** в утвореннях на зразок *Лукина* підкреслював І. Франко [15: 187]. Патронімічність суфікса **-ин-а** відстоює у сучасних прізвищах Закарпаття П. Чучка [20: 328-329]. Він наводить той факт, що на сусідній із Львівщиною Люблінщині суфікс **-ин-а** й понині є живим патронімним формантом [20: 329]. Зважаючи на це, відіменні прізвища Покуття на **-ин-а** відносимо до утворень із неоднозначною словотвірною мотивацією.

У XVI столітті суфікс **-ин-а** додавався переважно до скорочених або вже ускладнених іншим суфіксом іменних основ чоловічих імен. Від повних імен у пам'ятках XVI століття засвідчені одиничні утворення з цим суфіксом [10: 82-83]. В історичному матеріалі суфікс **-ин-а** фіксується в іменних варіантах, в яких він додавався до усічених основ, а сучасні прізвища відбивають суфіксальні варіанти, в яких **-ин-а** приєднаний однаково до всіх типів іменних основ: усічених, усічено-суфіксальних, повних або ускладнених іншими суфіксами: *Демчина*, *Іванина*, *Кулина*, *Меліна*, *Михайлина*, *Петрина*, *Федина*, *Харина* (пор. *Хар* < *Харитон* або < жін. *Харитина*, Тр.), *Юрина*, *Яковина*, *Яремина*, *Яцина*, *Baszaryna*, *Grepina*, *Kolina*, *Stefina* / *Stepina*. Тобто з якихось причин прізвища, омонімні з суфіксальними варіантами, утвореними за допомогою **-ин-а** не тільки від усічених основ, але й від основ з різною структурою, не зафіксовані у метричних записах. Але ми допускаємо, що варіанти імен на **-ина** були на Покутті популярними, якщо тепер є досить таких прізвищ.

Окремі наведені вище іменні варіанти співвідносні з жіночими іменами, які, не виключено, могли функціонувати як індивідуальні прізвиська чоловіків, і які пізніше закріпилися як власне прізвища.

Прізвища на **-ок**. 10 прізвищ Покуття омонімні з іменами, оформленими суфіксом **-ок**, який приєднувався до різних основ, але переважно до повних або ж ускладнених іншими суфіксами. Українські прізвища на **-ок** Ю. Редько кваліфікує як семантичні утворення [12: 146]. П. Чучка розглядає частину прізвищ на **-ок** як патронімічні. За патронімічність таких утворень, наголошує вчений, промовляють і сучасні закарпатські прізвиська [20: 317-318]. Не є винятком у цьому плані й Покуття, де суфікс **-ок** і сьогодні є живим вираженням патронімічності у неофіційній антропонімії: *Гнатючок* (син *Гнатюка*), *Павлючок* (син *Павлюка*). З огляду на це прізвища на **-ок** кваліфікуємо як утворення з неоднозначною словотвірною мотивацією: *Басок*, *Деменок*, *Пашок*, *Демашок* (пор. *Демаш* < *Дем'ян*, Тр.), *Димашок*, *Іванічок*, *Киричок*, *Кубашок*, *Павшок* (< *Павло*, Тр.), *Федорок*, *Фанок* (пор. *Фан* < *Феофан*, Тр), *Iwanok*, *Pawluczok*, *Rydzok*, *Tomaszok*.

Прізвища з суфіксом **-ур-а**. Ще близько 10 прізвищ Покуття відбивають іменами із згрубіло-зневажливим суфіксом **-ур-а**. На Закарпатті іменні утворення із цим суфіксом належать до непродуктивних [18: 68-69]. М. Бірила відносить суфікс **-ур-а** до здрібніло-пестливих, утворення з цим суфіксом широко представлені в білоруській антропонімії [1: 15]. Прізвища Покуття засвідчують, що суфікс **-ур-а** додавався до усічених та усічено-

суфіксальних основ: *Басура, Ванджура, Ванжура, Кузюра, Мацюра, Мисюра, Місюра, Піцура* (пор. *Піцьо < Петро, Тр.*), *Сенюра, Стефура, Стецюра, Штефура, Яцура, Masiura, Wanczura*.

Меншу продуктивність у порівнянні з наведеними вище виявляють в антропонімії Покуття імена з суфіксами **-ош, -уш**. Гіпокористичні форми християнських імен з цими суфіксами фіксуються в історичній антропонімії XVI століття [10: 85-86]. П. Чучка зазначає, що суфікс **-ош** на Закарпатті виконує патронімічну функцію у прізвиськах, але прізвища з цим суфіксом не виявляють однозначно патронімічних утворень. «Разом із цим, і заперечувати первісну патронімічність таких утворень як Іваньош, Пігош, Шафраньош теж не можна», наголошує вчений [20: 339]. З огляду на це прізвища на **-ош** кваліфікуємо як антропоніми з неоднозначною словотвірною мотивацією. Відіменні прізвища на **-уш** зараховуємо до антропонімів, однозначно утворених від християнських імен. На Покутті суфікси **-ош, -уш** додавалися до усічених і усічено-суфіксальних основ, дуже рідко – до повних імен: *Андрош, Тимош, Янош, Ярош* (< *Ярема, < Ярофій* [10: 138]), *Vandosz, Berkosz; Геруш* (? < *Гервасій* або ? < *Герислав*, пор. *Геро < Георгій* [9: 131]), *Леуш* (? < *Леон*), *Маркуш, Матуш* (< *Матвій*, Тр.), *Ригуш* (? < *Григорій*), *Фалуш* (? < *Фалалей*, пор. *Фалушко < Фалалій*, Тр. або < *Falislav, Chwaliboh* [25: 77]), *Франуш, Януш, Andrusz, Pankusz*.

Прізвища, омонімі з іменами, оформленими **непродуктивними** суфіксами. Інші 65 суфіксів, засвідчених у варіантах християнських імен, що стали етимонами прізвищ Покуття, демонструють низьку активність. У науковій літературі одні з них кваліфікуються тільки як квалітативні, інші, крім квалітативної, у прізвищах можуть виконувати й патронімічну функцію. Абсолютна більшість засвідчених у відіменних прізвищах Покуття непродуктивних суфіксів виконує в антропонімії тільки гіпокористичну функцію, приблизно третина з них зафіксована вже в іменах XVI ст. [10: 87-91]. Це суфікси: **-ух**: *Андрух, Габрух, Іванух, Павлух, Firniuch, Petruch* та ін.; **-ило**: *Герило* (? < *Геронтій* і под.), *Пинило, Пінило* (? < *Пинна*), *Юрчило*; **-уга**: *Басюга* (? < *Бас < Барнабас*, укр. *Варнава*, Тр. 58), *Мачуга* (? < *Матвій*), *Мисюга, Романюга* та ін.; **-ач**: *Лалач* (пор. *Лало < Лазар* [9: 296]), *Лукач, Ostacz*; **-ище**: *Павлище*; **-ула**: *Герула, Матула, Мішула, Пітула, Поцула* (? < *Іпатій*), *Фатула* (? < *Фатіан*), *Petrula, Sawula* та ін. **-ах**: *Пінах, Ромах, Юрах, Яцях*. **-да, -ида**: *Васида, Гінда* (? < *Геннадій*), *Гринда, Минда, Greyda, Juryda, Macida*. **-ос**: *Матіос* (? < *Матвій*), *Hryhoros*; **-их** *Калих* (пор. *Калих < Калистрат*, Тр.), *Мелих, Пелих*.

Інші 50 суфіксів, що засвідчені у відіменних прізвищах Покуття тільки в гіпокористичній функції, в антропонімії XVI століття не фіксуються. Поодинокими або ж узагалі відсутніми є імена з цими суфіксами й на Закарпатті [20]. Можна припустити, що багато таких формантів характерні саме для території Покуття. Це такі, як: **-ига**: *Гаврига, Дмитрига, Яцига, Kostyha* та ін.; **-ич**: *Арусч* (? < *Аристарх*); **-айло**: *Мацайло, Процайло, Ригайло, Кубайло*; **-ас**: *Баняс, Корнас, Мігас, Янас*; **-усь**: *Григорусь, Метрусь* (< *Дмитро*, Тр.), *Петрусь, Павлусь, Ярмусь* (< *Ярмолай*, Тр.), *Andrus'*; **-ась**: *Дутудас'*, *Фіртась* (? < *Фірс*, ? < *Форт*); **-унь**: *Іванунь, Fedun'* та ін.; **-уха**: *Матюха, Романуха* та ін.; **-ало**: *Єнкало* (пор. *Єнко < Єнох*, Тр.), *Матало, Мацкало*; **-аль**: *Томаль*; **-ага**: *Кулага*; **-уга**: *Васюта, Гарасюта, Герасюта, Івасюта, Касюта, Маркута, Семенюта*; **-ис**: *Кундис* (пор. *Кунд < Акиндин*, Тр.), *Морис* (? < *Маврикій*), *Федис*; **-уц**: *Мицуц*; **-уца**: *Ангелуца, Wagusa*; **-ога**: *Бандога* (? < *Бандо < Бенедикт*); **-ера**: *Бендера, Масієра*; **-оха**: *Тимоха*; **-іга**: *Роміга* (? < *Рома < Роман*); **-єга**: *Матієга*; **-ись**: *Лаврись*; **-ось**: *Тодось*; **-онь**: *Дмитронь*; **-уль**: *Вонсуль* (? < *Іван*); **-уць**: *Пархуць* (? < *Пархом*); **-оць**: *Тимоць* (< *Тимофій*, Тр.); **-ес**: *Артес, Атес* (? < *Аттій*); **-ися**: *Аветися* (? < *Авентин*); **-ела**: *Базела*; **-уша**: *Аркуша* (? < *Аркадій*); **-ря**: *Бендря* (? < *Бенедикт*); **-ат**: *Корнат*; **-еба**: *Вацеба* (пор. *Ваца* або *Вацо < Василь*, < *Іван*, < *Варфоломій* та інші імена на Ва-); **-ель**: *Гендзель, Гинзель* (< *Йоганес*); *Гешель* (? *Геша < Георгій*), *Кінцель* (? < *Кіндрат*), *Фітель* (? < *Неофіт* або < *Федір*); **-ох**: *Гриньох*; **-ех**: *Пелех*; **-еш**: *Пелеш*; **-уна**: *Стефуна*; **-иц**: *Фіциц*; **-ч**: *Данч*; **-ала**: *Кандала, Порхала < Порфірій*; **-андра**: *Коляндра*; **-ата**: *Сергата*; **-єта**: *Хомета*; **-ш**: *Лерш* (? < *Ларій*); **-оч**: *Тучосч* (? < *Тих < Тихон*); **-от**: *Семіот*; **-га**: *Семєрга*; **-аць**: *Мікіас'*; **-цьо**: *Махутсіо*.

Частина прізвищ Покуття аналізованої групи засвідчує імена з непродуктивними суфіксами, що в науковій літературі можуть розглядатися як гіпокористичні, і як патронімічні

[20: 304-341]. Це такі: **-ак:** *Корняк, Ромак, Семак* та ін.; **-ій:** *Антохій, Івасій, Трухній* та ін.; **-ай:** *Грицай, Коцай, Кубай, Федяй* та ін.; **-ота:** *Гальота, Semota*; **-ун:** *Вакун, Костун, Левкун, Стицюн, Федун, Харун, Крусин* та ін. **-ур:** *Гавур, Йохтур, Костур, Манчур, Мацур, Сінкур* (пор. *Синько < Семен*, Тр.), *Стахур, Янцур, Maczkur, Waszku(o)r*; **-иця / -ица:** *Єремица, Романиця, Fedorica; Gordica / Gordzica, Homica*; **-ей:** *Герей, Костей, Микитей, Микитцей, Міхей, Ромахней, Саврей, Томей* та ін.; **-ул:** *Васкул, Грекул, Манчул, Менжул* (< *Михайло* [10: 120]), *Тишкул, Мусул* та ін;

Таким чином прізвища Покуття, мотивовані суфіксальними варіантами чоловічих християнських імен, становлять приблизно 73 % від загальної кількості прізвищ, утворених від християнських імен семантичним способом. Особливо активними у творенні прізвищ цієї групи є імена з основним суфіксальним **-к**. Антропоніми, мотивовані цими іменами, становлять третину від загальної кількості прізвищ, омонімних з суфіксальними варіантами християнських імен.

В аналізованій групі іменувань популярними є моделі на **-ко, -ик, -ець, -аш, -ан, -ус, -ина** та ін. В основах значної частини прізвищ засвідчені поліморфемні форманти, зокрема й такі, які можна вважати okazionalnymi, локальними варіантами, оскільки у суфіксальній системі української мови вони не засвідчені (**-оськ-о, -ур-ко, -ошк-о, -аньк-о, -ойк-о, -авк-о, -учк-о**).

Серед великої кількості суфіксів, відбитих в іменних варіантах на Покутті, найбільше вирізняються суто квалітативні форманти (**-ула, -ах, -да, -ута, -ань, -аль, -уха** та ін.), значно менше в аналізованих прізвищах суфіксів, які, крім гіпокористичної, можуть виконувати й патронімну функцію (**-ій, -ай, -ак, -ун, -ота** та ін.). Серед квалітативних ми виділили близько 40 суфіксів, характерних саме для території Покуття (**-ас, -унь, -ась, -уца** та ін.), які найчастіше творять імена із значенням згурбілості, зневаги або ж з нейтральною оцінкою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бірыла М. В. Беларускія антрапанімічныя назвы ў іх адносінах да антрапанімічных назваў іншых славянскіх моў / Бірыла М. В. – Мінск, 1963. – 57 с.
2. Близнюк Б. Б. Непродуктивні моделі гуцульських прізвищ / Б. Б. Близнюк // Наукові записки. Серія: Мовознавство. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – Вип. IX – С. 201-205.
3. Богдан Д. Связь между ономастикой молдавских и украинских актов / Д. Богдан // Слов'янське мовознавство: зб. статей. – К.: АН УРСР, 1961. – Кн. 3. – С. 253-284.
4. Бучко Г. Є. Прізвища Бойківщини неоднозначної словотвірної мотивації / Г. Є. Бучко // Studia Slawistyczne 1. Nazewnictwo na pograniczach etniczno-językowych pod redakcją Zofii Abramowicz, Leonardy Dacewicz. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Onomastycznej Białystok-Supraśl 26-27 X. – Drukarnia Libra, 1999. – S. 61-67
5. Бучко Г. Є. Українські прізвища на **-ик** / Г. Є. Бучко // Актуальні питання антропоніміки / відп. ред. І.В.Єфименко. – К., 2005. – С. 44-52
6. Горпинич В. О. Конотативні власні імена як джерело вивчення історичної морфеміки української мови / В. О. Горпинич // Питання історичної ономастики України. – Київ: Наукова думка, 1994. – С. 182 – 248
7. Гумецька Л. Л. Нарис словотвірної системи української актової мови XIV – XV ст. / Гумецька Л. Л. – Київ, 1958. – 298 с.
8. Дзензелівський Й. О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР (лексика). Частина II. – Ужгород, 1960. – № 261-270 / Й. О. Дзензелівський // Наукові записки Ужгородського державного університету. – Т. 42. Діалектологічний збірник. Вип. 4, 1960.
9. Илчев С. Речник на личните и фамилни имена у българите / С. Илчев. – София, 1969. – 626 с.
10. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування / Керста Р. Й. – К., 1984 – 152 с.
11. Ковалик І. І. Словотвір особових імен в українській мові (здрібніло-пестливі утворення) // Ковалик І. І. Питання українського і слов'янського мовознавства. – Вибрані праці. – Частина II / Упорядник З. Терлак. / І. І. Ковалик. – Львів – Івано-Франківськ, 2008. – С. 304-312
12. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища / Редько Ю. К. – К.: Наук. думка, 1966. – 216 с.
13. Синявський О. Норми української літературної мови. Українське видавництво / О. Синявський. – Львів, 1941. – 363 с.
14. Сімович В. В. Українські прізвища з хресних імен // Назвознавчі статті (Антропонімія) / за ред. І. І. Герус-Гарнавської. – [2-е вид.] / В. В. Сімович. – Вінніпег: УВАН, 1967. – С. 7-13 – (Бібліотека Я. Рудницького)
15. Франко І. Я. Причинки до української ономастики // Зібрання творів у п'ятдесяти томах / І. Я. Франко. – К., 1982. – Т. 36. – С. 391-426.
16. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К.: Наукова думка, 1977. – 236 с.
17. Цыбульський Н. Г. Состав и структура личных имен в грамотах XIV в. / Н. Г. Цыбульський // Давньоруська ономастична спадщина в східно-слов'янських мовах. – К.: Наукова думка, 1986.
18. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття. Вступ та імена: Конспект лекцій / Чучка П. П. – Ужгород, 1970. – 102 с.
19. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття / П. П. Чучка. – Ужгород, 2008. – 671 с.
20. Чучка П. П. Розвиток імен і прізвищ / П. П. Чучка // Історія української мови (Лексика і фразеологія). – 1983. – С. 592-620.
21. Ladó J. Magyar Utónévkönyv / J. Ladó. – Budapest, 1971.
22. Rospond S. Słownik nazwisk śląskich, cz. I: A-F / S. Rospond. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1967. – 265 s.
23. Skulina T. Staroruskie imiennictwo osobowe. Cz. I-II / T. Skulina. – Wrocław etc., 1973-1974. – 239 s.
24. Słownik prastłowiński. – Wrocław-Warszawa-Krakow-Gdansk, 1974-1981. – Т. 1-4.

25. Svoboda J. Staroceska osobni jmena a nase prijmeni / J. Svoboda. – Praha, 1964. – 317 s.
 26. Szulowska W. Imiennictwo dawnej ziemi halichiej i lwowskiej / W. Szulowska. – Warszawa, 1992. – 87 s.
 27. Wołnicz-Pawłowska E. Antroponimia łemkowska na tle polskim i słowackim XVI-XIX wieku / E. Wołnicz-Pawłowska. – Warszawa, 1993. – 340 s.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ЙМ – Йосифінська метрика, ФМ – Францисканська метрика
 Тр – Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К.: «Довіра», 2005. – 509 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Вирста – асистент кафедри німецької мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.
Наукові інтереси: антропонімія.

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПРИПУСТИМОЇ МЕЖІ ОБРАЗНОСТІ В СЕМАНТИЦІ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Наталія ЛАЗЕБНА (Запоріжжя, Україна)

У статті розглянуто проблему визначення припустимої межі образності в семантиці комп'ютерної термінології, подано опис розмежування понять «термін» та «образ», розглянуто особливості функціонування емоційно забарвлених слів, образних засобів в англійських текстах інституційних дискурсів.

The problem of acceptable imagery determination in semantics of computer terminology is discussed in this paper. The description of notions "a term" and "an image" and their characteristics are given. The peculiarities of emotive words and imagery means functioning in English texts of institutional discourses are analyzed.

У лінгвістиці під час аналізу текстів інституційних дискурсів склалася традиційна точка зору, згідно з якою їхню специфіку складає особливий набір мовних засобів. Тим не менш, у другій половині ХХ сторіччя у лінгвістиці з'явилась думка, що тексти інституційних дискурсів базуються в першу чергу на особливому типі мислення, а спеціальні мовні засоби не є їх головним показником. Не викликає сумніву той факт, що саме творчий аспект у процесі організації наукового мовлення текстів інституційних дискурсів, пов'язаний із досягненням особливої виразності, тобто із стилістичними явищами. Однак, як зазначає Александрова Л. В., образні засоби в текстах інституційних дискурсів, з одного боку, відіграють допоміжну роль для пояснення, конкретизації, а, отже, не пов'язані з усім змістом тексту; а, з іншого, – у жодному разі не можна переоцінювати роль творчого у науковому викладі [1: 45]. Таким чином, мова текстів інституційних дискурсів – це прояв людської

Мал. 1. Межа співвідношення характеристик образу і терміна

творчості. Незважаючи на загальноприйняту думку, що мова текстів інституційних дискурсів має бути чіткою та стислою, незаперечним є той факт, що образність присутня навіть у наукових та науково-технічних текстах. Роль образу в мові текстів інституційних дискурсів довгий час була знехтувана, але у другій половині ХХ сторіччя про образність вже почали згадувати не як про факультативний елемент, відволікаючий від ходу думок, а як про вищий прояв людського інтелекту. **Метою** нашого дослідження є дослідити проблему визначення припустимої межі образності в семантиці комп'ютерної термінології.

Американський логік і філософ М. Блек одним із перших пов'язав метафору із науковим пізнанням [2:153]. Оповідна образність текстів інституційних дискурсів не робить цей тип текстів менш чітким та стислим, навпаки, чіткість і стислість викладу часто досягаються шляхом використання живої розмовної мови, а також застосуванням образних виразів. Термінологічна образність також лежить в основі багатьох назв об'єктів,